

Duindoornbessen helpen Roodborsten een koude winter door

Ruurd-Jelle van der Leij

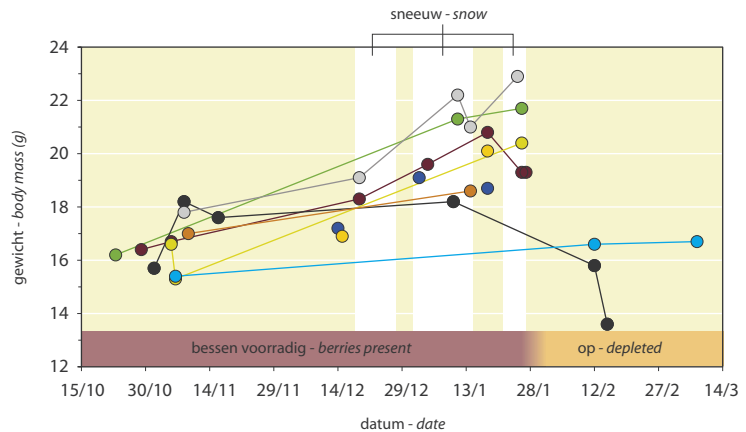
Fred Cottaar

Voor het eerst sinds 1996 was er in de winter van 2009/10 op veel plaatsen in Nederland sprake van strenge kou en een langdurig sneeuwdek. Dit resulteerde in regelmatige bezoeken aan het vogelringstation 'Van Lennep' in de Kennemerduinen bij Bloemendaal (NH) om vogels op vorsttrek te vangen. De vangactiviteiten vinden hier plaats in de duinen op ca. 300 meter van de zeereep (Cottaar 2005). In eerste instantie waren het vooral Veldleeuweriken *Alauda arvensis*, later veelal Kramsvogels *Turdus pilaris*, Koperwieken *T. iliacus* en Merels *T. merula* die enkele dagen na de vorstinalf half december, en tijdens aansluitende vorsttrek tot in begin januari, werden gevangen en geringd. De lijsters werden mede aangetrokken door de bessen van Duindoorn *Hippophae rhamnoides* en Liguster *Ligustrum vulgare*, die tot eind januari - begin februari nog in ruime mate rond het vanggebied van het vogelringstation aanwezig waren. Niet alleen lijsters raakten echter in de netten verzeild. Ook de in december en januari in opvallend groot aantal in het gebied overwinterende Roodborsten *Erithacus rubecula* wer-

den met enige regelmaat in de netten aangetroffen. Meerdere individuen waren reeds bij aankomst in het najaar in oktober of november voor het eerst gevangen en konden gedurende de vorstperiode nog eens verschillende keren worden gecontroleerd. Op die manier kon hun conditieverloop gedurende de koudeperiode worden gevolgd.

Vrijwel alle Roodborsten werden gevangen met mistnetten. Aanvullend werden vogels gevangen met een haagnet waarop enkele duindoornstruiken met bessen waren geplaatst. Dit gebeurde vooral in januari en februari. Bij een afnemend aanbod aan duindoornbessen elders kwamen de Roodborsten juist in deze periode op de bessen op het haagnet af. Van alle gevangen vogels werd de leeftijd vastgesteld, het gewicht bepaald, de vleugellengte gemeten en de vetgraad genoteerd (volgens de schaal van 0-5 van Busse (1974)). Totaal werden negen door ons reeds in het najaar geringde Roodborsten ten minste één keer gecontroleerd. De meeste vogels lieten zich zelfs meerdere keren controleren.

Figuur 1. Gewichtsverloop van negen meermaals gecontroleerde Roodborsten (verschillend gekleurde symbolen) gedurende de koude periode december 2009 – januari 2010 op vogelringstation Van Lennep, in relatie tot de aanwezigheid van een sneeuwdek en duindoornbessen. *Changes in body mass of nine European Robins (differently coloured symbols) captured on multiple occasions during the cold spell in December 2009 – January 2010, in relation to the presence of snow cover and berries of Sea Buckthorn.*

Alle negen gecontroleerde Roodborsten namen in gewicht toe ten opzicht van hun gewicht bij het ringen (figuur 1), waarbij aangenomen wordt dat de ringdatum een indicatie vormt voor hun aankomst in het gebied. De gewichtstoename, berekend als het verschil tussen het maximale gewicht en het aankomstgewicht, bedroeg minimaal 8% en maximaal 34% (gemiddeld 20%, SD 9%, N=9). Een toename in het gewicht in het late najaar en de winter is bij Roodborsten gebruikelijk (Levering & Keijl 2008), ook bij vogels die in het Middellandse Zeegebied overwinteren (Herrera 1981). Het gewichtsverloop van vier individuen die vlak voor intrede van de vorstperiode werden gevangen of gecontroleerd suggereert echter dat de Roodborsten tijdens de koude extra in gewicht toenamen. Twee van deze vogels waren ook al vóór de koude-inval zwaarder geworden, maar dit versnelde nadat er sneeuw was gevallen (figuur 1). Synchroon met de gewichtstoename werd bij de Roodborsten ook een hogere vetgraad gemeten.

Vrijwel zeker werd de gewichtstoename gerealiseerd op een dieet van duindoornbessen. Tijdens de controles ontdekten verschillende Roodborsten zich in de hand van nogal opvallend oranje gekleurde ontlasting (cf. Vollmer *et al.* 2007). Een aantal vogels liet na de koudeperiode en het opraken van de duindoornbessen (in februari) een afname van het gewicht zien. Veel vogels verlieten toen ook het vanggebied; in ieder geval werden ze niet meer teruggevangen. Het foerageren van Roodborsten op bessen is niet ongebruikelijk. Cramp (1988) vermeldt ook de Duindoorn als één van de bessoorten die door Roodborsten worden gegeten. Het foerageren op de duindoornbessen, die aanvankelijk nog opvallend veel aanwezig waren rond het vanggebied, is vermoedelijk dus één van de verklaringen voor de goede conditie.

De indruk bestond ook dat er dit jaar aanmerkelijk meer Roodborsten in het werkgebied van het vogelringstation aanwezig waren dan in andere jaren. Dit werd onder andere afgeleid uit het volop 'tikken' van Roodborsten rond het station

in de ochtendschemer, tijdens het opzetten van de mistnetten. In normale winters wordt dit deel van het buitenduin door Roodborsten zo goed als verlaten. Vrijwel alle duindoornbessen zijn doorgaans ook al vroeg in de winter opgegeten door Spreeuwen *Sturnus vulgaris* en verschillende soorten lijsters.

Na begin februari werden nog maar weinig Roodborsten gevangen of gecontroleerd. Dat kwam waarschijnlijk doordat de duindoornbessen op waren en de vogels het gebied verlieten. In ieder geval bevestigden deze waarnemingen van in gewicht toenemende Roodborsten dat zij onder behoorlijk winterse omstandigheden bij een goede natuurlijke voedselvoorziening goed kunnen overleven.

Ruurd-Jelle van der Leij

Een overdaad aan duindoornbessen trok in het najaar van 2010 grote aantallen Roodborsten naar het duin. *European Robins were attracted by berries from Sea Buckthorns in the coastal dunes in autumn 2010.*

DANKWOORD

Ik dank de ringers van Vogelringstation van Lennep voor hun inspanningen in de winterse vroegte, kou en sneeuw.

LITERATUUR

- Busse P. 1974. Biometrical methods. Notatki Ornitologiczne 15: 114-126.
- Cottaar F. 2005. Doortrekverloop en biometrie van Nachtegalen op VRS Van Lennep in najaar 2004. Fitis 41: 55-60.
- Cramp S. (ed.). 1988. The birds of the Western Palearctic. Vol. V. Oxford University Press, Oxford.
- Herrera C.M. 1981. Fruit food of Robins wintering in southern Spanish Mediterranean scrubland. Bird Study 28: 115-122.
- Levering H.P.A. & G.O. Keijl 2008. Vinkenbaan Castricum 1960-2006 – een halve eeuw vogels ringen. VRS Castricum, Castricum.
- Vollmer A., C. Both & J. Tinbergen 2007. Duindoornbessen als wintervoedsel van de Koolmees. Limosa 80: 68-75.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem; fred.cottaar@tiscali.nl

---

Berries of Sea Buckthorn *Hippophae rhamnoides* help European Robins *Erithacus rubecula* survive a cold winter

This note reports on body masses of nine European Robins captured multiple times at a ringing station in coastal dunes near Bloemendaal, Noord-Holland, in October 2009-February 2010. This winter was noteworthy because of several cold periods with prolonged snow cover, and an unusually high availability of Sea Buckthorn berries. Robins were more numerous than usual in the dune scrub in December-January, and the recaptured individuals showed a mass increase of 8-34% between first capture in autumn – probably shortly after arrival – and

mid-winter. The mass increase continued, and even seemed to accelerate, during cold periods with snow cover (Fig. 1). When handled, several birds shed orange-coloured faeces indicative of a diet of Sea Buckthorn berries. When the berries had been depleted and snow cover disappeared in early February, most Robins disappeared from the trapping area, and those still recaptured had lower mass. Apparently, berries of Sea Buckthorn provide a sufficient food base to enable Robins to survive cold winter spells in good condition.